

Te Pipiwharaura, He Kupu Whakamarama.

NAMA 101.

GISBORNE.

AKUHATA 1906

HE KOHURU KI TE PAPA-REIHI.

KUA maha a matou whakaaturanga ko tetahi o nga kino o nga mahi purei moni he whakapakeke i te ngakau o te tangata. Ka purei moni etahi tangata, ka riro nga moni £10 a tetahi, ka pouri, ko te tangata ia i riro nei i a ia e £10 ka koo, kaore e aroha ki te tangata naba te £10—na, kua whakapakeketia te ngakau. Kaore he utu a te tangata i riro nei i a ia te £10 mo tenei moni, kaore he taonga, hoiho, he wera-wera ranei, heoi ano na tona waimarie na tana mahi tahae, "parawhe" ranei. I te mea ano e iri ana a te Karaiti i runga i te ipiaka, e ngau ana e te manaa, e pureitia ana ona wewerueru e nga hoia—he ngakau kohatu, i kore ai e aroha.

I tetahi reihi nui i Merepana, ka kohurutia etahi pukumeke ko Donald McLeod te ingoa. I te tononga a nga tangata i a ratou moni petipeti ka ki taua tangata kaore e taea e ia te utu, ko te whaingā tenei o tangata nei i te papa purei ano, e 500 pea te tokomaha o nga tangata ki te whai ki te poke i a ia, e kua ana e nga nupepa ano te rite o taua 500 kei te kahui wuruhi. No te mohiotanga o taua tangata ka mau ia ka aua ki te mano e aru ana i a ia ka mea kia tohungia ia, kaore e taea e ia te utu a ratou moni, hei aha ma nga wuruhi nei ka hamama tonu nga reo ka karanga kia whakamutea, katahi ka piki tetahi ki runga i te taiapa, kotahi nei hereni tana i ngaro, ka paoa iho te mahunga o McLeod, ko tona hinganga ki te whenua. I mate tonu atu tenei tangata, i whati tora tuara he mea

takatakahi, he mea whanawhana. Kaore i mohiotia nga tangata na ratou i patu tenei tangata he wehi ranei no nga pirihimana kei kohurutia hoki ratou i kore ai e kaha.

I te kauwhau a tetahi mimita i muri mai, ko Worrall toua ingoa, i whakahengia e ia te Kawanatanga, i mea ia na ratou i kohuru a a McLeod. I kino te Kawanatanga ki enei kupu, hamenetia ana a Worrall kia tu ki te aroara o te Paremete. I a Worrall e haere ana ki te Paremete i whakanuia ia e te tini o te tangata, i inoi i himene, na te mano tonu ia i arahi ki te Whare Paremete. E 200 nga pirihimana i whakaritea hei tiaki i tenei mimita, he wehi kei kohurutia e nga tangata petipeti moni. I te whakawakanga i a Worrall i whakaae ia ki tana kauwhau, engari i whakamarama ia ehara i te mea na te Kawanatanga ake a McLeod i kohuru engari na a ratou ture, na to ratou kore hoki e hanga ture hei peehi i nga mahi purei moni, na to ratou kore hoki e whakamana i nga ture hei takahi i nga mahi petipeti. I taikaha nga kupa a te Pirimia a Penete, mo Worrall, a i whakataungia te he ki tenei mimita maia, engari hoki he tokomaha o nga mema i tautoko i a ia. Kei te hanga he ture hou maianei mo Wikitoria hei peehi i nga mahi purei moni.

Ko tetahi mea e whakahengia ana ko te tararhe, he whakaako i te tangata ki nga mahi purei moni. Ki te ki a Manu, kai-tiroiro o nga kura kua piki rawa nga mahi purei moni i waenganui i te Maori, te pirioite, te pureikaari, te reibi-hoiho, a e mohio ana ano matou ko tenei tetahi mate nui kei te ngongo i nga toto o te Maori, engari ko te rite o etahi tangata kei te tamariki, kaore i te mohio he mahi tino kino, tino tutua, te purei moni.

**TE PUARETANGA O TE WHARE-KARA-
KIA HOU KI PURANGI, TARANAKI,
WHAI KORERO A TE ATIRIKONA O
TARANAKI.**

HAKA! ii, 9.—*Ko te kororia o tenei whare o muri, tera e neke ake i to mua, e ki ana Te Atua, A, i tenei wahi kua hou te whare e au te rangimarie, e ki ana Te Atua.*

A.

HE rangi whakauranga ngakau tenei ki a tatou, ko au e tino hari ana. I tenei ra, e whakatuwheratia ana e tatou tetahi whare mo Te Atua, a, e tino mohio ana ahau, tera e nui atu te kororia o tenei whare i tera i mua, i hanga rai te tau 1850, te whare i hanga ra ki Puke-mahoe, e to mua atu i a au, e te ahirikona i arohatia e tatou, e Te Kowiri. A, i karangatia te ingoa o taua whare ko Tuki-te-arero. A ko Tuki-te-arero ano te ingoa ka tuatia ki tenei whare hou, hei tohu ki o muri atu, kia kore te mabi a Te Atua e tukua ki raro e te ngakaa maro o te tangata hara. A, ka whakatapua te whare nei ki te ingoa o te apotoro nei, o Pita; koia te tino upoko o te rangai Apotoro. Hei whakaatu ki te katoa, i te mea, he ahakoa te whakahioretanga a Pita i te ingoa o tona Ariki, he mea whakaware e ona whakaaro i runga i te ngakau weni ona, engari na te atawhai a Te Atua i whakaturia ano a ia ki tona tunga, na te ngakau ripeneta ona i tukua kia piki ake a ia ki runga, taea noatia tona whakakaraunatanga. Koia ka nui ai to tatou hari i te ra nei; i te mea kua riringi mai Te Atua i tana atawhai ki runga ki a tatou—ki ana tamariki e hara nei ki a ia. A kua whakaae ano hoki a ia kia hanga tatou i nga puta i te tarawhara o tona nei whare (Hiona), a, kua whakaae ano hoki a ia kia kite ai tatou i nga patu o tenei Temepara hou, i whaibangatia nei hei riwhi mo teia. A, he temepara tenei hei whare kia uru tahi te maori me e te pakeha hei okiokinga mo te wairua. Nui atu te whakaho-nore, tangi a Te Atua ki a tatou, i te mea ka karangatia tatou ki tenei mahi, katahi nei au ka tutuki ki tona otinga—*a, hei tohu hoki, kua kore ia e wareware ki ona iwi: no te mea, i runga ano i tera Temepara kua papahoro nei—me ona pouritanga o mua, me te ngakau hara a te tangata—kua ara ano tenei whare ata-ahua. Tera e nui atu te kororia o tenei whare; a, kia tomo tahi te Maori me te pakeha ki roto me he mea he whanau tahi na te Matua-Tapu; kia kai tahi ai i te taro o te ora me te rangimarie, me te okiokinga mo te*

wairua. Kia hari ra e koutou! nga tamariki o te Matua Tapu. Kia nui te reo ki te waiata, me te himene ki te atawhai mau-tonu a Te Atua. Nau mai! E koutou, e nga Maori! Haere mai Ngatihau! Haere mai Ngatikura! Haere mai Ngatitai! Haere mai Ngatiruru! Haere mai Ngarauru. Haere mai Ngatirauka! Haere mai, e te pakeha! Ki tenei whare iti nei. Haere mai ki te Pakari kua whakatakotori, mo koutou ko a koutou tamariki, hui katoa ki nga mokopuna, tuatahi, tuarua, tuatini, ake tonu atu. Haere mai kia kite i te atawhai me te koha o te Matua. Haere mai ki Rangiora! no te mea ko te okiokinga me te rangimarietanga o Te Atua tenei.

B.

A, he mea taimaha tenei kupu kua kua ake nei, ara te kororia o tenei whare iti tera e kake ake ki te kororia o to mua whare. No te mea, i te wa i hanga ai tera whare i Puke-mahoe, i rite tera ki tetahi totara i whakaturia i te marae o Te Atua—ka tipu, ka rito; a huihui ana te Maori ki reira waiata ai, i te ata, i te ahiahi; me te whakamoemiti ki a ia—e rite ana ki te tui e hiko ana i te ngahere. Timi te whare i tu tahi ai, a, noho pai ana nga tangata o roto—*—*. Ia ra, ia ra, e huihui ana ratou ki roto ki te whare karakia mo te whakawhetai, me te whakamoemiti ki te ingoa o Te Atua, a ake tonu atu. A, haere ana mai era i noho i te nuku o te whenua i nga Ratapu, ki te kai i te Hakarameta-tapu, me te whakarongo ki te kupu kauwhau nga mahi a Te Atua. Nui atu te hari, me te oranga ngakau i te wa i tae mai ai to ratou Ahirikona, a Te Kowiri, ki te whakatakoto i te Hakarameta-tapu. Ko Manihera te kai korero karapiture, a, piri ana ratou ki a ia. Ko taua takiwa, he wa rangimarie, he wa oranga no te tangata. I taua wa, ko Puke-mahoe, i rite ki tetahi kari e ki tonu ana i te pua rakau, e kona ana te kakara, kiano kia mencege i te anu matao o te hetoke. Otiira, aue tahi! Ko te kari pua rakau kua tuka koraha; na te kino i tupa i taua wa i pera ai. Ko nga pua kua mencege kua puaia haeretia e te hau. Kua tupu te pakaunga, kua noho paku te tatanu a te pere, mutu kua ana te waiata whakamoemiti, topea iho nga mahi whakairo o te whare atua—ka mabi te toki me te hama. Tahuna ara te ahi noa ki runga ki te wahi tapu a Te Atua, me tona nohoanga kua whakakinoia. Tau ana te awha ki runga ki te pu, binga ana ki raro, marara ke ana te tangata—kua koraha a Puke-mahoe.

Otiira ia; kihai te rama o te whakapono i teneia—i ka tonu i tetahi hokotoru, i piri tonu ratou ki a Te Karaiti, ia ratou i tukinotia, i tōto hoki i te ngakau pouritanga i a ratou. Ahakoa te kaha o te awaha e peli ana i runga i a ratou, kihai hoki Te Atua i wareware ki ana. Rokohanga mai e Tahuri-o-rangi raua ko Te Peneti, e mura tonu ana te rama, a i muri i a raua kua mahia paitia te rama, kua ringihia ki te hinu—ā, kei te mura tonu nei ano. A, tona tukunga iho. Koia te whare e tū nei—e kake nei tona kororia i runga ake i tera. A, ko te mura o Te Atua, kua tapu hou mai nga pua, kua kore te takoto koraha o te whenua—e tupu nei me tetahi rakau ata-ahua. A, ka homai hoki e te Atua tana tangimarietanga a, ake tonu atu.

C.

He tini nga tamariki o Iharaia i Hiruharama, i tangi kotokoto mo to ratou Temepara—mo te whare i roho ai ratou ki te whakamoemiti, ki te whakaaroa ki te Atua. Ka ki iho Te Atua, “Whakaarotia o koutou tikanga. Piki ake ki te maunga, ka hari iho i te rakau, ka hanga ake i te whare. Ko au; ka ahuaureka au; ka whakakororitia au.” Katahi ratou ka kake ake ki te maunga, me te ngakau whakapono, me te ngakau toa; kua tepea iho te rakau, kua to: kua whakatu ana i te whare o Te Atua—te whare ra i maumauria ra, i turakina ra, i whakakōngia ra i ana ra o te kimo, o te tuta. A, ara ake ana te whare hou mai roto i te mea tawhito, me te purutu, me te kororia. Engari ia, ki a nga pakeke i whai maharatanga ki te whare tawhito, ki tona aranga, ki tona purotutanga o to mua ahua, ka mēa ratou, he kore noa iho te whare hou. A tangi ana ratou me te ngakau pouri. Katahi ka ki iho Te Atua ki a ratou, “He tangi aha ta koutou? Akauei te purutu o tenei whare hou, ka nui rawa atu i to tera.” A, na te aha koia i nui ai taua whare hou? Koia tenei; ko te hiahitanga o nga iwi katoa, ara; ko tona ake Tama—te Tama a Te Atua—mana e whakaki taua whare ki te kororia. A, i pena ano. Ko taua Temepara i hanga houia i nga ra o moiri, i whakatapua taua Temepara e nga waewae tapu a Te Karaiti. Nui rawa atu te kororia o taua Temepara—o taua whare hou. Tae mai ana Te Karaiti ki roto, ka whakakii ki te kororia ana. No konei i nui ake ai te kororia o tera whare hou i to mua. A, e penei aianei to tenei whare kua ta hou nei. Tera pea etahi o kou-

tu kei te titiro whaka-muri ki nga ra o mua, me te tangi, me te pouri. Ara! kia toa! Kua tungia e tatou i te ra nei tetahi rama e kore nei e taea te tinea. Tirohia nga raiti e rua e ka mai ra—he tohu ena ki a koutou mo a muri. Kaore aua raiti e taea te tinea—e whakakite ana i te kororia ka ahu mai. Ko te rama o te whakapono; ka tiakina pūtia, ka ringihia ki te hinu, e mura tonu ake. A, ko tona maramatanga ka hua ki nga wahi katoa o Taranaki, he ahakoa te pouri kerekere o te po, hei kuarahi mai taua rama ki te maramatanga o te kawenata tapu o Te Karaiti. Ka parakareka Te Atua ki tenei whare hou, a, ka whakakororitia i ia i roto me te rangimarietanga. Tera e haere mai nga tangata Maori mai te nuku o te whenua, ki te wauata i o ratou himene whakamoemiti. A, ki te korero i te atawhai me te koha a Te Atua. Tera hoki ka haere mai te pakeha, ka koropiko tahi me nga Maori i raro i te aroha o Ihu, a, ki te kai tahi i tana kikikiki i tana toto tapu—me ia nei, ka tae mai ki roto, ki te whakatapu i tenei wharehou. I konei hoki ka marena ai nga tai-tama me nga tumahine—i konei hoki ka iriiri ai nga tamariki ki te wai-ora. I konei hoki ka whakaunga ratou e te Atua te waiua tapu, a, i konei hoki haere atu ai ratou me te kaha, a taea noatia te maunga tapu i a Hiona. Koia nei, ka nui ai te kororia o tenei whare.

Nau mai e te Maori! Nau mai, e te pakeha! Haere mai ki tenei whare! Haere mai e nga Maori mai tawhiti! Haere mai ki ta Te Atua wahi ake! Haere mai me te walata, nui atu te kororia o Te Atua. Whakaputa mai, i roto i te pouritanga o hara, me te whakapono-kore. Haere mai ki te maramatanga o te kawenata o te rangimarie. Haere mai kia horoi ai i te kimo; ma te toto tapu e pipi ake ana i te puna, i te aroha a Ihu i whakatuwheratia mo tatou i runga i te puke ki Kawari. Haere mai ki te okiokinga, ki te wahi oranga ngakau mo a koutou waiua. A, kia peni, ka nui atu ai te kororia o tenei whare i tera i mua, a, ma Te Atua e homai tana Rangimarietanga ki tenei wahi.—AMINE.

HE PANUI.

Kei a matou etahi KATIKIHAMA HE AKORANGA MA TE TAMARIKI ME NGA INGO MO NGA RYRABU. Ki te whakaatu mai tetahi mimita ana e hiahia ana he tukua noatia atu.

WHAIKORERO A PIHOPA NERIKENA.

E AKU hoa aroha e nga Minita nei, e nga manrai Reimana, e tania ma, e aku teina e nga tangata kai Hapa Tapu o te Hahi o nga Apotoro, puta noa i te ao

TENA KOUTOU,

No muri mai i tera tunga o te Hui nei kua oti etahi tangata Maori te whakauru ki te tikanga Rikona, tokotoru, ki te whakapiriti, tokorua; na to tatou matua i te Rangitena. Na konei ka tino whakapai tatou ki te Atua Kaharawa.

Tetahi mea ano e whakapai ai tatou ki a ia ko te mahi a Nikora Tautau i tenei Pihopatanga i nga tau 12 ka hori nei. Kua hoki tena ki tonu ake Pihopataunga, ki to Waipapa. Kei te tungi tatou kia ia kei te hari ia te iwi i Waipapa kia ia. Ma te Atua i a e manaki e tiaki.

Kea mutu te mahi a tetahi o a tatou minita a Reihana Kamiti. Kua kapotia hoki. He kai mahi i a na te Atua i manaakitia ai tana mahi. Mara ia e whakamarie i te mea ka whakamutua tana mahi inaianei.

Ko tenei ka 4 nga Rikona ka 13 nga Piriti whaka maori e mahi nei i roto i to ratou ake iwi.

Kua oti etahi tikanga te whakarite mo nga tangata e whakaminitatia ana. Ko nga tikanga ra mo nga pakeha me whai tikanga ano nga Maori na e peratia ana hoki i era atu Pihopatanga i Niu Tirenenei; e rua aua tino tikanga.

- (1) E kore e whakaurua mai te tangata kua neke ona tau i te 30. Te take, mo te tikanga penihana.
- (2) Me reo Ingirihī aua tangata katoa. Ta te mea kei te akona taua reo e nga tumariki i nga kura kawananatanga, na me mohio hoki nga minita ki te reo kihi. He mea ano ka karakia aua minita i roto i nga pakeha, na, me pakeha te reo.

Ka ora teku ngakau i te mea kua rite tetahi wahi o te mahi o nga kai mahi i runga i te tikanga o te Tahua nui o te Hahi Maori. He puhua i te mahi i e tahi wahi, otiia kua pai te timatatanga. Kua tapiritia te 5 pauna ki te oranga o nga minita, he 60 pauna ra te oranga i te tau. Kei te mohio ano matou ka koni ake ano a tera tau. Kua e tatu o tatou ngakau kia rite ra ano ki te 75 pauna te moni mo ia minita, mo ia minita i te tau.

Ko nga kura e rua i Akarana kei te pai te mahi e 58 nga tamariki kei a Tipene e kura ana; toko 7 kei reira tonu e noho ana ki te ako i etahi mahi. E 40 kotiro kei Kuini Wikitoria kura, tokorua nga mea e utua ana e o raua matua, me etahi ko tetahi wahi.

He oranga ngakau tena. Ko tetahi mea hoki e ngahau ana ko te nohoanga o etahi o aua kotiro tokorua ki te kura, kia ako ai i te mahi turoro i te Hohipera i Akarana. He mea ena i mohiotia ai kei te mahia ano e tonu ringa ake ta te Maori mahi. Ki te tara te hapui o nga mahi whakaora minita kura a te Maori ka tara ano ta matou hapui i te tonu ki nga pakeha kia uru mai ki taua mahi. He mahi hou ano tenei ka whakamaturia nei, he wahi e pakeha hei mahi i roto i te Maori, ara ki Waikato, a kei Otahuhu inaianei e ako ana i nga mahi whakawa'ia. Na tetahi komiti mihinare o te motu nei tena whakaora. Na te Atua i a i whakarongo mai ki a matua iwi, a he whakapai tenei ki a ia mana i whai whakaora ai taua komiti ki a tatou.

I tera tunga o te Hui nei, i kua mai e koutou kia tuhi atu au ki te Pirimia mo runga i nga take rua kua rite ano i a au; koinei:—

(a) Mo nga Marena, ki ta koutou kia rite te mana o nga marena a nga Minita Maori, ki ta nga Minita pakeha, kia whakamanaia e te Ture no Heptema 16, 1905, ka tae mai te whakautu a te Pirimia; koinei:—"Kua whakaritea e te Kouti Nui, tenei, ko nga marena a te Maori kia raua ano ka mana ki ta Ture ki te mea na tetahi Minita Kuraitiana i ma, rena."

He take mai rawa tena, a, he nui te whiriwhiri, te ata whakaora kia tau pai ai te noho a te Maori i runga i nga ritenga marena. Ki te marenatia nga Maori tokorua i runga i ta te Hahi ritenga na he tane he wahiine raua tahi, a, mate noa. Na, me whakahaere te tikanga a te Hahi, ki te mea ka takahia e tetahi tangata, wahiine ranei, tena marena a te Hahi, a te Ture; e kore e whakaaetia kia moe noa iho i runga i ta te Maori tikanga a mua atu.

Ko tetahi tikanga o ta koutou take korero ko tenei:—Ara, kia pa nga tikanga a te Ture marena o te tau 1904, ki nga marena katoa a te Maori. Ma te panui anake a te Kawana tena e taetae ai i roto i etahi takiwa, a kua tuhia mai e te Pirimia kia au, kua mea mai ki tana mahara "kahore he panui pera ki a puta noa." He mea uaua rawa tena te whakarite i nga tikanga e te ture o te tau 1904 i

roto i te iwi Maori mo te tamariki ia kia whakaarohia e te ture me ata whiriwhiri tena. E kore e kaikatia tena tikanga, otiia he mea ata whakawatea e tatou te buarahi e ata rite ai i roto i nga takiwa Maori. Ko tenei me ata whakaaro mai nga iwi Maori, ki tena mea ki te marena, he mea tapu, pumau tonu, he mea na te Ture te marena a nga Minita. A mua atu ka tino rite.

No te tau 1904 ka tae te kupu nga Pihopa o te Porowini nei ki te Kawanatanga mo taua take, a, kia whakangawaritia e te ture te tikanga mo nga Maori e hiahia ana ki a whiriwhiri ki te tiwhikete a te Rehitara, ka utua mai e te Minita mo te taha Maori ki nga Pihopa. Kei te whakaze ia ki taua tikanga, a, ia whakaaturia atu e ia ki te Kawanatanga. No Aperira 1904 tena. Ko tenei, ma te iwi Maori e akiaki ki o ratou mangai i te Paremeta, kia whakaaria tonutia taua take ki te Kawanatanga. He ahakoa, kei te marama tenei ara. "Ko nga marena katoa a nga minita he tika tonu, he mana tonu ki ta Ture.

(b) Mo nga urupa. I mea mai koutou kia tuhi atu au ki te Minita mo te Koroni mo te hahu a nga pakeha i nga koiwi a ratou tupapaku kia nehua ketia, no Ahipara taua tupapaku. He ahua marama ano nga take o taua habunga i kawea hoki te tupapaku ki te taha o ona mataua. Kahore he take nui atu i tena Kei te mohio te Maori ki tena tikanga kia taketo tabi te whanau kotahi. Na ia marama tena ki ta te Maori, ka mihi ki ta te pakeha whakaaro aroha. I rite katoa nga tikanga a te ture i taua habunga na me tohi tonu o koutou whakaaro ki tena, ka ata whakaaro ano te Minita mo te Koroni, ki nga ritenga whakamaori ki te pa mai ano tetahi take pena ki a ia. Kahore i takahia ta te Maori tikanga: a, kua ata whakaarohia ta te Pakeha. I au e tuhituhi ana i enei kupu ka tae mai te reta o te minita Koroni ki a au mo tenei take ano. E whakaatu ana te minita i te hiahia o nga Maori o Te Patuwaiki ki te neke i te tupapaku ia Rihari Toneke i te wahi tapu o Te Kerikeri ki o te motu ki Motiti. E mea ana aua Maori ko te take o ta ratou tono koia tenei i kahore he whanaunga o Rihari i Te Kerikeri, e hiahia ana ano hoki ratou kia taketo tabi ia me ana whanaunga ki Motiti. E kitea ana e koutou i tenei reta rite tonu te hiahia o nga Maori o Motiti ki to te pakeha hiahia mo te tupapaku i nehua ra ki Ahipara. E mahara ana hoki te kawamarama ki ta koutou motini o tera tau. E marama ana ano hoki tenei, rite tonu te hiahia o te Maori

me te pakeha kia takoto tabitahi te whanau-nga kotahi.

Tena, e aku teina, tuakana, e nga Minita e nga mangai nei, ka tukua tenei koutou ki te Wairoa hei arahi i te mea e whiriwhiri ake ana tatou i a tatou tikanga, e mahi i nga mahi a te Ariki a Ihu Karaiti.

HE TOHU AROHA.

NO te o nga ra o Hurae ka tihorea te kohatu tohu aroha ki Riparata Kabutia, koka o Hemi Materoa, wuhine a te Honore, Tima Kara, ki Te Kuri-a-Tuatai, Turanganui. He kohatu tino pai, he anahera kei runga rawa kei tona ringa mau i he ripeka, ko tona ringa mau e tuhi ana ki te rangi, 14 putu katoa te teitei o te kohatu, kei te marae tonu o te whare nui o Te Poho-o-Materoa e tu ana. Ka zonga tau o te matenga o Riparata, ka tu nei i taua tamahine he whakamaharatanga ki tona ingoa. Na te Mea o Turanga i hura te kohatu, i tapaea hoki ki a ia nga kakahu, Maori me nga kara ubi o te kohatu. I puta nga kupu whakamahi a Tauere mo tona hoa mo Riparata i kitea nei e ia tona pono tona tika i ana hanga katoa. Ko nga tino korero nui ia na Kapene Taka, na te kai-whakahaere ona whenua. I mea ia he uri rangatira a Riparata, rangatira te kauwhau, rangatira nga mahi, rangatira nga kupu. I kitea te matau o tenei wahine ki nga mahi kouti whenua. I nga wa o te nobo kino o te whenua, i huri ai nga iwi o Turanga ki te Hauhau, i u tonu a Riparata ratou ko tona whanau ko Ngaitekete ki a Kuini Wikitoria, a i tona nobo tupato hanga ana he pa mona ki Waikanae. I mea a Wi Pere e tohu ana te rangi o te anahera ki te rangi, he whakaupato i te tangata kia titiro ki te rangi kei reira nei a te Karaiti, kei titiro ke ki nga poropiti o te whenua. I kaha nga kupu whakatupato a Wi kei aro atu te tangata ki a Rua, ki te poropiti o Tuho, no te mea ko nga raruraru i puta ki Turanga i ahua mai i te takiwa o Opotiki. I whakanuhi a Wi mo Riparata tona hoa riri ki te pakeha. Me i tane ana a Ri kua kore ia ake e tu hei mema i nga wa i tu ai ia hei mema, kua riro i tona hoa tona turanga.

Na Te Tiatene i karakia te whakatapunga i te kohatu.

WHAREKAHIKA KI WHAREKAURI.

(NA TIPI-WHENUA.)

HE PITOPITO KORERO.

KUA paenga nga korero mo Wharekauri me ona iwi me ona kai he pitopito noa enei, he mea mahue. Ki te korero a Hapurona Pawa ki a au, i poropititia e Moturarangi, he poropiti no te Moriori i te mea kahore ano te pakeha me te Maori kia tae noa ki Wharekauri, i mea ia, "Kei te haere mai tetahi iwi, he iwi kino, ko Tukaingakau te ingoa, hei muri atu he iwi pai he iwi ma." Ko te iwi kino he Maori, he patu tangata ne kai tangata, ko te iwi pai he pakeha.

Ko nga tangata tuatahi ki te kauwhau i te Rongo Pai ki Wharekauri ko Pita Hongihongi raua ko Hakaraia, no muri mai i enei tangata ka tae a Pihopa Herewini; no te tau 1868 ka mutu te whakaponu ki Wharekauri.

Kua whakaaturia ake e au he iwi kotahi ano te Maori raua ko te Moriori, a kotahi ano te putahi o raua reo. Na te roa o te wehenga o enei iwi e rua ka rereke nga reo. Tena koa, ata tirohia enei kupu.

Tena koe = Tena mono koe na.

Haere ra = Haere ra; ko taua dara.

Ka nui, ka nui = Ku ai, ku ai.

He ingoa ke ano mo te tangata i runga i te maha o ona tau.

Tamaiti Whanau hou = metoke.

8 tau = tapani.

15-20 " = tue.

30 " = toroihe.

50 " = popo.

70 " = kaimi.

Mo te wahine he ingoa ke

10 tau = kaimi wahine.

20 " = titaha.

40 " = koromuhue.

60 " = teapuku.

10 " = taubungai.

Kua whakaaturia ake e au ko tetahi o nga tino rangatira nana nei i rauaputa a Wharekauri ko Pomare, a kati i te mea kua tuhia e au nga whakapapa o nga Moriori, he mea tika

ki taku whakaaro te tuhi hoki i te whakapapa o Pomare, kia marama ai ko wai ranei ana uri i te ao nei. Ko tenei whakapapa na tetahi o nga mokopuna a Pomare i whakataki mai ki au, a e hiahia ana etahi o ona uri kia taia.

Ngaturua.

Manukonga. = Ehu (w).

Tiwai.

Pomare = Tawhiti.

Kapu.

Hamuera.

Te Kehu (w).

Kapu (w) = Te Rangibiroa.

Te Hiko = Hera (no Kahungunu).

Hani Kamu raua ko Mere te Aka (w).

No te matenga o Manukonga ka moe tana pouaru a Ehu i a Piritaka.

Piritaka = Ehu.

Kaipuke = Te Waero (w).

Ngatai = Reriti

Ngaumu (w) = Te Piringatapu (he pakeha).

Merana me ona taina II.

Naera = Hemi

Tiwai
= Te Hautonga

Maui Piri Te Hia Pipi
(Takuta Pomare)

Ko te mokopuna a Pomare kei te ora ko Mere te Aka kei Porirua e noho ana.

PANUITANGA.

KUA puta mai te kupu a te Komiti whakahaere o te whakakitekite ahuwhe-nua o Turanga nei (A. & P. Show) kia tonoa nga Maori kia tuku mea mai mo taua whakakitekite a te 23 me te 24 o nga ra o Oketopa nei. Ko te whakauru 1/- ko nga moni parahihe katoa e £5. Ko nga mea enei e tuku mai:

He potae raranga, he tokotoko whakairo, he kahu Maori, he kete, he takapau, he patu Maori, he waka, he mea whakapai-pai a te Maori.

E te iwi he mea pai rawa tenei, haunga te taha ki te moni engari he hapai i a taua nei tanganga i a te Maori.

NGA TAKE O TE HUI KI PONEKE.**TENA KOUTOU,**

I roto i nga huibunga ki Poneke ki te tangi ki a Te Herana, Pirimia, kua mate ake nei—ka whakahaerea e nga iwi, e nga hapu, e nga rangatira i hui mai etahi take korero i te aroaro o Timi Kara, Minita mo te Taha Maori; a meatia ana kia hanga tetahi kaupapa whakatikatika mo nga Ture e pa ana ki nga whenua Maori, hei whakatakoto atu ki te aroaro o te Kawanatanga, o koutou hoki o nga iwi, o nga hapu e noho ana i ia wahi o nga motu e rua. Koia enei nga whakamarau matanga, me nga whakaupoko o nga take i oti.

Rarangi Whakatikatika mo nga whenua Maori.

i. I runga i te titiro ake ki te ahua o nga ture e mana ana i tenei wa mo nga whenua Maori, a i runga i te whakaaro ake ki nga whenua e toe ana ki te iwi Maori, me nga huarahi e taea ai te papuri, te whakahaere, te whakamahi aua tu whenua, na reira tenei hui ka whakatakoto i enei take hei whiriwhiri ma te Kawanatanga i roto i nga Pire e kokiritia ki te Paremata hei whakatikatika i nga Ture Whenua Maori.

2. Me whakawhanui, me whakakaha nga huarahi awhina, tuku moni ki nga tangata Maori e mahi paamu ana, e hiahia ana ranei ki te mahi paamu. Hei muri ake nei whakamaramatia ai te roanga atu o tenei take.

3. Hei huarahi e taea ai te whakapainga taitara, me nga ake whenua o nga tangata, o nga hapu ranei e hiahia ana ma ratou ano e mahi o ratou whenua, me whai-whakaaro te Kawanatanga:—

(a) Mo nga whenua tokomaha nga tangata ki roto ki te karaati, a e maharatia ana he aua te wehewehe te paanga o ia tangata, o ia tangata, a e hiahitia ana e te iwi nona te whenua hei paamu ma ratou ano, hei whakanohonoho ranei kia ratou ki etahi ranei o ratou, e tika ana kia whakaroputia i raro i te tikanga whakapareihana.

(b) Otira me whakatikatika, me whakangawari te ture kaporeihana i runga i enei aranga:—

i. I te mea kua rite te whakaaro o te iwi i roto i tetahi runanga Maori kia whakakapareihanatia ratou, e ahei ana i runga i te tono a etahi tangata tokowhitu o te karaati kia uiuia e te kooti whenua Maori, a mehemea ka marama ki te kooti tera e pai kia whakakapareihanatia hei whakatu-tuki i te hiahia mahi paamu o te iwi whenua, me whakaputa e te kooti tana ota.

ii. Kua e whaimana te kaitiaki o te Katoa, te komihana o nga whenua karauna, etahi atu Apihia kawana-tanga ranei i roto i nga mahi a te kaporeihana.

iii. Kua e whai-mana te komiti o te kaporeihana ki te hoko i te whenua, engari te rihi mehemea e whakaae ana te iwi, a e whakaaetia ana hoki e te Pouri o te takiva.

iv. E ahei ana te komiti i runga i te whakaae a te iwi ki te hanga kaupapa whakahaere whakanohonoho ranei mo te whenua, a ina whakaaetia e te Minita Maori, a ka kahititia, ka mana taua kaupapa hei rauri whakahaere mo te whenua.

(c) Mehemea nga tangata Maori no ratou tetahi whenua, no ratou ranei etahi whenua e piri tahi ana, ka hiahia ki te whakamahi i taua i aua whenua ranei hei paamu ma ratou, ma nga mea ranei o ratou e kaha ana, e tika ana kia haaga e ratou tetahi kaupapa whakahaere, whakanohonoho, rihi ranei kia ratou Maori ano, a ka kahititia, me whaimana taua kaupapa ano i whakaurua ki tetahi ture o te Paremata.

(d) E ahei ana kia meinga nga whenua kua wehe motuhake ki te tangata kotahi, ki nga tangata tokorua ranei, hei punga mokete moni ina hiahia taua tangata aua tangata ranei ahakoa kore e rihi i tetahi whenua i waho atu, kore moni reti ranei e ahei ana te tuku ki te Tari Tuku Moni hei punga mokete.

(e) Ko nga whenua e rihi ana i tenei wa ki nga pakeha he kawenata nei hei roto e ahei ai te tuku tuarua atu ki te rihi, e tono a ai ranei kia whakaaetia nga whakapangia a te kai-rihi, a e hiahia ana 8 nga Maori no ratou te whenua kia hoki mai ina mutu te rihi hei whenua mahi paamu ma ratou, e tika ana kia puare he huarahi moni ki aua Maori (1) Hei whakaae i nga whaka-

painga (2) Hei awhina ia ratou ki te mabi i to ratou whenua.

- (f) Mehemea kahore he kawenata pera, a kahore he hiahia o te tokomaha o te huuga whenua kia rihiatia atu ano ki te pakeha, engari kia waiho hei paamu ma ratou, ina mutu te rihi e kore rawa e mana nga whakaritenga, nga kitimua, era atu whakariterite ranci hei whakarururu i te whakaaro o te tokomaha kia hanga e ratou he kaupapa whakahaere, whakanohonoho ranei.
4. Hei huarahi e hoho o ai te whakatantau i nga take whenua Maori, te whakatutuki i nga whakawa e tarewa ana, te wehewehe ki ia tangata i nga whenua e tika ana kia wehewehea, ara ki te whakatutuki i nga mabi a te Kooti Whenua Maori, na reira tenei hui ka tonu :
- (a) Kia hohoro tonu te whakatokomaha i nga Tiati o te Kooti Whenua Maori. Me whakapumau he rohe me ia Tiati, me ia Tiati, hei nga rohe o nga Takiwa whenua e takoto nei i raro i nga Poari ara kia 7 Tiati mo ena rohe. Kia 2 Tiati hei whakanama i nga mabi papatipu, i etahi atu mabi ranei o nga takiwa e tino taimaha ana nga mabi. Kia 2 Tiati i waho atu i enei mo nga mabi Piira anake. Hui katoa 11 Tiati.
- (b) Ko nga Tiati hou e whakaturia hei nga tino tangata kaha, matau, a hei huarahi e mima mai ai ena tu tangata ki te turanga Tiati me whakapiki te moni orange mo nga Tiati. Ma nga Memu Maori e aki tenei i tenei wa ano ki Te Kawanatanga.
- (c) Me horoi atu te rarangi ingoa ateha, a me whakahou kia kowhiria ai ko nga tangata tika mo taua turanga. Me whakaboki ki nga ateha to ratou mana ta-whito e whaimana ai i roto i nga whiriwhiri a te kooti : a me whakapiki atu te utu mo ratou.
- (d) Ko nga Tiati tonu o nga Takiwa he Tumuaki mo nga Poari o ratou takiwa.
- (e) Me whakapiki atu te utu-a-ra mo nga mema o nga Poari.
5. Ko nga whenua o te iwi Maori kaore i te hiahiaia hei mabi paamu ma ratou, e mohiotia ana ranei e kore e taea te whakamahi e te iwi kainga, a e whakaarohia ana e kore e ahei kia waiho kia tokoto noa ana, me tuku atu ma nga Poari Whenua Maori e whakahaere i runga i te tikanga rihi, kauri te hoko. A i roto i nga tikanga rihi e tika ana.
- (a) Kia rahuitia i roto i ia takihana whenua ngahere e rihiatia ana te taha wahi ngahere kia 5 paibenetu o te whenua— hei tu rakau, hei wahi, hei mabi taiapa, whare ranei.
- (b) Mehemea he rakau, he ngahere e tika ana hei mabi mira kei runga i te whenua kua tukua ki te Poari, me atua whakahaere e te Poari kia rihiatia tikatia ana rakau, kei hui ki roto o nga rihi mabi paamu ka kore hua ana rakau.
- (c) Ko nga rori nunui (arterial roads) e whakatakotoria ana ki runga ki nga whenua e tukua ana ma te Poari e rihi, mo nga Moni mo nga Mabi Nunui o te Koro i e hanga, kauri e whiua hei taimaha ki runga ki ana whenua.
- (d) E tika ana kia whakapurangatia tetahi wahi iti o nga moni rehi o nga whenua e rihiatia ana e te Poari hei tiaki hei waka mo nga whakapainga a nga kai Rihi a te wae mutu ai nga rihi.
6. Nga Huarahi mokete moni :
- (a) Me puare he mokete moni ma te Tari Tuku moni ki nga Tangata Mabi Paamu ki enei ahua whenua.
- i. Mehemea kua wehe ki te tangata kotahi, ki te tokorua ranei
  - ii. Mehemea kua whakapareibanatia.
  - iii. Mehemea he whenua rihi ki tetahi Maori.
  - iv. Mehemea he whenua kei raro i te mana o tetahi kaupapa whakahaere, whakanohonoho ranei kua kahititia.
- (b) Ko te rohe o te mana mokete mo nga whenua (i) (ii) kia $\frac{1}{2}$ o te wariu whakapainga kore, apiti atu ki te $\frac{1}{2}$ o te wariu o nga whakapainga. Ki nga Maori rihi whenua kia $\frac{1}{2}$ o tona paanga rihi.
- (c) Kia 15 tau te roa o te wa hei whakanga i te moni tinana.
- (d) Ko nga moni kauri e puta tinana ki nga kai-mokete engari me takoto ki te Peeke Poutapeta e tata ana ki nga kai-mokete, a me tika atu i reira i runga i te ota mo nga mabi tika mo te whenua, i runga i te mabi paamu.

- (e) Ko nga kaute a nga komiti kaporeihana me tiroiro (audit) e tetahi Apiha Kawanatanga i ia tau.
7. Hei maramatanga mo te iwi ki nga Ture e mana ana inaianei e tika ana kia whakahaau e te kawanatanga kia banga tetahi Pire whakatupu.
8. Hei tiaki a hei arahi nga whakatau a nga kooti Maori mo nga keehi e ara ake ana he tautoke i runga i nga tikanga Maori e tika ana kia whakakaupapatia ana tikanga kia takoto maraama.
9. E tono ana tenei hui kia whakatutukia e te Minita Maori nga tikanga o te Rarangi 6 o Te Ture Whakamohohoho i nga whenua (Maori 1905, kia hohoro ai te maramatia o nga paanga whenua o te iwi Maori, hei tiaki mo nga rihi, a kei hoko nga Maori kore whenua.
10. Mo etahi takiwa e eketia ana e etahi ture, e etahi mate motuhake ranei: -
- (a) Rohe Potae o Tuhoe. Kua he tikanga whakamohohoho pakeha e whakahaerea i roto i tenei takiwa, kia tutuki ra ano uuiunga take Maori o tenei rohe potae, a kia tae ra ano ki te wa e tu ai te komiti Nui o Tuhoe.
- (b) Mo te takiwa i raro i Te Ture Nga wha: -
- i. E tika ana kia ata uuiua, a kia tino whakataua te mana ki nga roto, ki nga paru moana i raro i Te Tiriti o Waitangi. A me whakamaranga i te taha o tenei take he kereeme mo nga taunga ika, tahuna pipi, toka tio, kuku ranei a nga Maori.
- ii. Me ata whakariterite nga wariu o nga wahi ngawha, me era atu wahi e tangohia ana e te kawanatanga: kia whai mana nga Maori ki te whakahau i tetahi tangata hei Ateha mo te kooti (Compensation).
- (c) Mo nga whenua Rahui i raro i te mana o Te Kaitiaki o Te Katoa.
- i. Me whakatikatika te noho a nga Maori e noho ana i runga i nga whenua i raro i te Raihana a tau a te kaitiaki.
- ii. Me whakaaro nui e te kawanatanga kia akina te kaitiaki kia awhina i nga Maori no ratou nga rahui ki te m.h. i ana whenua.

Kaia e whakaaro ko te rihi anake ki nga pakeha.

iii. Mo nga whenua kei te rihi, ina tae ki te wa e mutu ai tetahi tukunga rihi a ka hiabiu te Maori nona te whenua, he taungata nei ia kua kitea e ahuhenua, ahakoa he kawenata mo nga whakapainga kei roto i te rihi, me whakahoki e te kaitiaki te whenua ki taua Maori, a ma te kaitiaki e tuku makete ki ia hei whakaaia i nga whakapainga a te kai Rihi.

Heoi, ko a koutou whakatikatika mo tenei kaupapa, ma koutou e ruku mai ki o koutou mema a tenei Paremata.

Na te Komiti o nga Iwi i hui ki Ponake i a Hune 1906.

KOMIHANA O TE AUTE.

KUA whakatakotoria e te Komihana i whakahaau e te Kawanatanga hei uui mo nga kura o Te Aute me Whakarau, ta ratou ripata ki te Paremata. Ki ta ratou i kite ai kei te tika taua te whakahaeranga i nga kura kia rite ki nga take i tapaea ai nga whenua. Ko Te Aute me Hukareie me waiho tonu hei kaureti mo te Iwi Maori engari me whakauru ano etahi tamariki pakeha; he mea nui rawa ia te tapiri atu ki nga mahi kura te whakaako ki te ahuhenua ara ki nga tikanga o te mahi parau; ko nga whare me whakabou; ma te Tari o nga Kura e tiro-tiro e whakamatantau; ma nga kai-tiaki o Te Aute e tuku ki te Minita o nga Kura he tikanga hou mo nga mahi ma te kura; ki te kore te Minita e whakaee, ka uui ai te Minita ratou ko nga kai-tiaki me te Kai-whakaako, a ka toku ai ma tetahi Komihana e ata whakaoti, ko nga tangata o taua Komihana, ko te Tumuaki o nga Kaureti nunoi, ko tetahi tangata ma te Kawana e whakaari me tetahi ato tangata ma nga kai-tiaki e whakaingoa; ma te Kawanatanga e otiti nga kaute; me whakaako tonu nga tamariki ki te whakapono, engari ko nga tamariki kore e whakaae ki te Hahi o Ingarangi me whakawatea ratou; me hanga he ture hei whakamana i nga mahi o te kura o Te Aute.

KAWANATANGA.

I TE matenga ra o te Hetana i te ma hoki kei Ingarangi ke a Te Wari, ka tu ko Hooro-Tione, Minita o nga mahi, hei Pirimia a i te turanga poto o te Paremete ko ia te kai-whakahaere o te Whare. Kaore he mahi nui a te Whare, heo aho he paahi i nga kaute. I puta te whakahe a te Herihi, mema o Pei o Pereti, mo te porori o Timi Kara ki te whakatutu i nga Poari Whenua. Ki ta matou rongo i tonoa ko Kanara Pouta, ko Areka Kiiwha, ko Hamiora Hei he Poari mo te Tai-Rawhiti, a i te kore o Hamiora Hei e pai, whakaturia ana ko te Otene Pitau.

He nui te whakamihia nga mena pakeha mo te ahua o Apirana Ngata, i roto i waho hoki o te Whare. I whakaha e Apirana Ngata mo te kore i ata wariutia a Kapuarangi, ara kaore i paa te whenua katoa te tiro-tiro e te kai-wariu.

I te hokinga mai o Te Hohepa Wari i Ingarangi ka tukua e Hooro-Tione toa pirimiatanga ki raro, ka ka angatia e Rore Purukete a te Wari. I te whakaturanga a te Wari i ana Minita kitea ana kua whakakorea katuria ko Hooro-Tione, ko Makauna ko Timi a Mira, a Tanikana, me Mahuta, a kua whakara, ko Piti, o te Kawanatanga tawhito, ko Mira o Otepoti, ko Makinapa o Mataura, ko Paura (Fowlds, Hori Heihe) o Akarana, nga Minita hou.

Te Waari: Poshimahita, Kai-taki moni &c.

Hooro-Tione: Nga Mahi Nunui, Rerewe.

Makauna: Maina, Ture.

Timi Kara: Mea Maori, Kouhiana Pane, Tiiti.

Piti: Mahi Hoia, Hekeretari o te Koroni.

Mira: Mahi, Katimauba, Mahi moana.

Makinapa: Whenua, Ahuwhenua.

Paura: Nga Kura, Tari Ora Tinana.

TUHIA HE PITIHANA.

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUROA.

TENA KOE. Tenci o kai-tautoko, te whakapai atu nei, te whakamihia atu nei, mo te kupu e unau nei, e ki nei koe kia kauria te Moana-nui-a Kiwa e takoto mai nei

he koronga atu naku kia tae au ki nga urukahika, ki Ingarangi, kiki pouamu e tangi ana, ko tona whenua ka tupuria nei e te Maheuheu, tangi kau ake te mapu e! Kia kaha ra e te Pipi, e nga tamariki mohio o te Tai Rawhiti, te rapu tikanga, mo nga ture muru whenua o te Iwi Maori o te motu nei i nga taumaha ka pahure ake nei tae mai ki tenei tau ka tino murna e te Kawanatanga, kaati ka tubia atu nei te ritenga pai e taea ai kia koro te tae o tetahi Pitihana ki Ingarangi i tenei tau, ma kautou ma nga tamariki mohio o ena takiwa e whakatakoto nga korero mo te upoko o te Pitihana kia takoto tika kia marama nga korero o te upoko o te Pitihana e tukua ana ki Ingarangi. Ka perehi ai, me perehi hoki he tauwira o te upoko o te pitihana kia tini, hei tukutuku ki nga kamihara marae me nga rangatira ingoa nui o nga iwi katoa o tenei motu.

Eugari taihoa e perehi kia whakaaro iho koutou ki etahi horero kia pai mo tena pitihana me tatari mai te roanga o a matou nei korero mo tena pitihana.

Hoi ano

Na Mitikakau

Hapeta Henry

Rihari Mete

Hori Karaka.

Manganuka, Akubata 7.

NGA IKA RAHUI.

HE nui te paari o nga pakeha i te putanga mai o nga rongo kei te patua e nga Maori nga ika tarauta i te marama o Hurae nei, i nui rawa ai to ratou paari he wa hoki tenei e ta ana te tarauta. Hei te wa e ta ai, ka hui ki roto ki nga awa ririki ki nga hokikitanga ki te whakawhanau, katahi ka patua e te Maori ara, e nga Maori whakaarokore. Kua mea mai etahi pakeha ki a matou kia panuitia kia kua e patua tenei ika i nga marama e whakawhanau ana ko te hiahia hoki o nga pakeha whakatupu ika kia ki katoa nga awa o enei motu i te tarauta. Kati e nga hoa kia atawhai ki nga ika manuhiri, kua hoki e whakamotitia, kua te kai e tutea ki tawhiti. Koia nei te take e rahuihia nei e te pakeha ana ika, he tupato inaboki tetahi o a taua nei ika te upo kororo, he ika pai, kua ngaro i o taua awa, i te aba? i te puta tonutia e te tangata i nga wa katoa.

WHANOTATA KA AITUA.

KI TE ETITA O TE PIPIWĀHARAUROA.

E HOA tena ra koe. He kupu ruarua mahau e tuku atu kia rongō te motu. No te Hatarei 14 o Hurae 1906, ka tu te Hui karakia a tetahi roopu apotero tohunga i raro i te mana tohungatanga o Wereta, ki to ratou tino pa ki Papawea, he pa tenei kei te wehenga o Waiapu wai rua ko Makatote. He pa te rei kaore i tauri i nga waipuke o mua, hei tenei waipuke ka tauri. Ko te ra i tauri ai ko te Weneri 18. I roto i nga ra e toru e ua ana e tuturi ana ratou ki te inoi i taua ra kaore i taea te tuturi i te kaha o te wai ki te rere. Ko te waahi o to ratou waahi i puta ki runga i te wai e rua puta me te hawhe. No te po o te Taite i te 10 karaka ka mutu haere te ua, i te 6 karaka i te ata ka tawhāwhā te ua. Ka karanga to ratou tohunga ki nga wahine kia whakawerangia he wai hei unuuna ma ratou. Ka awatea haere ka whakakau ratou ki uta, ka heke hoki te waipuke. Ko etahi o tenei roopu he karakia kore no te paunga mai o te mate ka karanga noa iho kia whakaorangia ratou. Ko etahi o nga apotero i whanotata ka riro i te Waipuke i runga i te whaingā mai ki a ratou wahine me nga tamariki. Nui atu te tangi o nga tangata mo to ratou roopu i te hōnea tanga mai. Ko te nei aitia kōi rite ai ki nga poropititanga o Wereta i roto i ta ratou hui i tu ki Uawa. No reira hoki ka poropitia te whoi taumaha e tatu ana i te 20 o nga ra o Hurae ki roto o te rohe o Waiapu. Kaati kōi te huihui katoa nga roopu apotero tohunga i roto i enei ra ki te karakia kia arāia atu taua whiu kia kaha e tatu ki te rohe o Waiapu. He nui te whakamanamana o taua tu roopu i runga ake i to te timuaki nama te mahi tohunga. Kei te whakaeke tonu nga tangata i raro i tenei roopu ki te tangihanga mo to ratou orangatanga mai. "Ka kiro te haere a te mahi tohunga"

Hei konei mutu ai nga kupu.

Heoi ma

NEHE PARANUI.

Hiruharama, Hurae 19th, 1906.

PITOPITO KORERO.

(I te ki o te pepa i tera marama, kihai i taita enei korero.)

I te Waitoa te poropiti wahine nei a Hikupahi i enei ra tita nei. Kei te koreroia e te Maori kua meinga e Hikupahi etahi merikara whakamiharo, kua whakatuwheratia nga kanohi o nga matapo. Ka nui te inu waipiro o te tangata i runga i nga whakamāko a tenei wahine. Kua rongō matou he tokomaha nga tangata kua wareware nei ki te inu waipiro kua hoki ano ki taua wai kino. Me takahi tenei mahi he e nga Kaunihera maori. Ki te ki a te Waitoa Guardian he teka nga merikara a Hikupahi.

Kua mau ki te herehere tetahi Maori o Motiti ko Tupā Akuhata te ingoa mo) te tahae. I mea tetahi pakaha ko Wiremu Parihana te ingoa, kua korero ia ki nga Maori kia hoko i o ratou hua ki a ia mo te ingoa kotahi e hokona e £3 te utu ki a Tupaea. Katahi ka tikina e Tupaea etahi tangata tokowhiti hei maminga no ratou te whenua, e £28 mo te hea kotahi kati riro katoa i a Tupaea. Kotahi rawa o tenei tokowhitui he kua, ko Ngakeiba Rauwhero i kua. E 5 tau mo Tupaea ki te herehere. Ko Ngakeiba i te mea na tona kuare i mahi ai i te he i waiho kei te kai-whakawa te tikanga.

HE WHAKAWHETAI.

A HAKOA he wa tenei no te kore kai, ka nui te puta o te aroha o te tangata ki te Kareti, ara ki te tuku kai mai. Nga kai tuatahi na Mere Waimanuka, he kumara he taewa, e 8 nga peke taewa no Waitotara na Rev. Mōkai Kereru i tuku mai; kotahi te kaata, paukena, kumara, taewa na Paratene Tatae i mau mai na ratou ko ona hoa, he paukena ano no Te Muriwai. Kia ora koutou e nga hoa mo to koutou aroha ki te Hahi a tae mai hoki ki a matou e noho atu nei i te kareti i runga i te mahi a te iwi katoa. Ma te Ariki o nga mea katoa koutou e manaki. Te wairua ohaoha ka mouma."

MARAMATAKA.

1906. HEPETEMA.

Ra 3 ka O 11.6.4. Ra 19 ka 0h. 3m. 5

1 S
2 S Ratapu 12 i muri i te Tokotoru.
3 M
4 T
5 W
6 Th
7 F
8 S

Nohopuku.

9 S Ratapu 13 i muri i te Tokotoru.
10 M
11 T
12 W
13 Th
14 F
15 S

Nohopuku.

16 S Ratapu 14 i muri i te Tokotoru. *Me kore te tuari mo nga W. ki Emipa i nga ra katoa o tenei wiki.*
17 M
18 T
19 W Ra Emipa. *Nohopuku. Ma'aarotanga. Noho uku.*
20 Th
21 F Matiu. Apotoro. Ra Emipa. *Whakapoua a Alanapa. Nohopuku.*
22 S Ra Emipa. *Nohopuku.*

23 S Ratapu 15 i muri i te Tokotoru.
24 M
25 T
26 W
27 Th
28 F
29 S Mikaera me nga Anahera katoa. *Nohopuku.*
30 S Ratapu 16 i muri i te Tokotoru.

HEPETEMA. 1906.

UPOKO MO TE ATA. UPOKO MO TE AHIAHI.

1 S			
2 S	2 Kng. 22 ki 1 Kri. 12 ki 23	2 Kng. 2 ki 16 Mak. 6 ki 14	
3 M			
4 T			
5 W			
6 Th			
7 F			
8 S			
9 S	2 Kng. 5	1 Kng. 1 ki 23	2 Ku. ki
10 M			
11 T			
12 W			
13 Th			
14 F			
15 S			
16 S	2 Kng. 9	2 Kri. 8	2 Kng. 10 ki Mak. 3 14
17 M			
18 T			
19 W			
20 Th			
21 F	1 Kng. 19 15	2 Kri. 12 14	Whp. 29 ki Mak. 15 42
22 S		me 13	me 16
23 S	2 Kng. 18	Kar. 2	2 Kng. 19
24 M			Ruk. 1 16 37
25 T			
26 W			
27 Th			
28 F			
29 S	Ken. 32	Mati 12 5 18	Ran. 10 4
30 S	Whp. 36	Eph. 1	Neh. 1 ki 2 9 Rnk. 4 16

HE TURE TUTURU.

1. Kotahi putanga o Te Pipiwharauroa te marama
2. Ko te oranga mo te pepa e rima hereni (5/-) i te tau, me nooti o te Poutepeta me pane ranei, ana kai te tiki he pane kingi hepene nga pane e tino hiabiate ana
3. Ki te pau nga hereni a tetahi tangata i tuku mai ai ka takai tana Pepa ki te awhi whero; e ruu nga putanga pena ka whakamutua te rere atu a ta Fea.
4. E pai ana kia tukua mai nga korero o ia wahi o ta wahi o te Motu, engari kei te Eita te tikanga mo te ta i ana korero; kia marama te tuhituhi.
5. Me peni te tuhi i waho o nga reta katoa: -

Ki Te Pipiwharauroa,
Te Rau, Gisborne.

HE PANUI

Ki te tangata e hiabiate ana ki te Rawiri ki te Himene: he nui noa atu nga pukapuka kei a au maianei: ko te utu: -

- He mea nui, kiri noa ... 2/6
- He mea nui, kiri whero ... 3/-
- He mea nui, kiri pai ... 4/-
- He mea nui kiri pai rawa ... 5/6
- He mea paku, kiri whero ... 1/6
- He mea paku, kiri pai ... 2/6
- He mea paku, kiri noa ... 1/-
- He mea paku, kiri pai rawa ... 3/6
- He Himene 6

Ki te tono Himene nga Minita ki a J. Upton, Akarana, ka iti iho te utu.

Maku e utu te Pane Kuini hei tuku atu nga pukapuka ki a koe.

Na H. W. WILLIAMS,
TE RAU, GISBORNE.

Ki te hiabiate tangata ki te Paipera, ki te Kawenata, me tono ki te BIBLE DEPOSITORY. SUNDAY SCHOOL UNION, Auckland.

- Paipera, 2/6, 3/6, 4/6, me te pane kingi 1/-
- Renata me nga upoko whakamarama 2/6 3/- 4/6, me te pane kingi 3d.
- Kawenata paku, me nga wainga 2/-, 2/6, 3/-, 3/6 1/-, me te pane kingi 3d.

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

ref. Mrs. Keefer, Pera Wheoro, Pohutu Hapuku, Henare Pungarhu, Poroto Whakahaairangi, Hori Tawhai, M. Downey, H. Rangitapu, Wi Tamihana, Peter McNeill, Pauna Ngapuke; 12/6 Hemi Kauta; 15/- Wikiriwhi te Taahu; 7/6 Tapiwai Houkamau; 5/- Mrs. Fairlie, Hoeta te Hata, Ihaka te Kaitohi, Pineamine Tuhaka, Hori Horohi, Uohia Hoata, Arthur Thacker, Erusra te Kura, Ruffi Tawai; 2/6 Hehua Tamona, Aporo te Moana; 2/- Te Hekani.